

**KOKEMUKSIA SOSIAALISTEN TAITOJEN HARJOITTELUSTA ART-
MENETELMÄN AVULLA**

Leena Lindroos

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2011
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalisen kuntoutuksen vaihtoehtoiset
ammattiopinnot
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalisen kuntoutuksen vaihtoehtoiset ammattiopinnot

LINDROOS, LEENA:

Kokemuksia sosiaalisten taitojen harjoittelusta ART–menetelmän avulla
Opinnäytetyö 44 s, liitteet 6 s
Huhtikuu 2011

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia ja tarkastella kokemuksia sosiaalisten taitojen harjoittelusta ART–menetelmän avulla Raholan perhetukikeskuksessa. Tarkemmin eriteltynä tarkoituksena on selvittää miten sosiaalisten taitojen harjoittelu on näkynyt ART–ryhmään osallistuneiden nuorten käyttäytymisessä, miten ART–ryhmä on koettu nuorten ja työntekijöiden keskuudessa ja mitä kehittämissuhteita osaston työntekijöillä ja nuorilla on.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin kyselylomakkeilla Raholan perhetukikeskuksen työntekijöiltä ja ART–ryhmään osallistuneilta nuorilta. Kyselyihin vastasi 11 työntekijää ja kaksi ryhmään osallistunutta nuorta.

Tutkimuksen tulosten mukaan sosiaalisten taitojen harjoittelu on näkynyt arjen tilanteissa joidenkin nuorten kohdalla muuttuneena käytöksenä. Kaikkien nuorten käytökseen harjoittelulla ei ole vaikutusta. Nuoret kertovat olleensa motivoituneita ryhmään osallistumisesta ja he kokevat ryhmän toiminnan myönteisenä. Työntekijät kertovat nuorten puhuvan ART–ryhmästä ja harjoittelevan taitoja. Kaikki nuoret eivät kommentoi ryhmästä mitään, jotkut ovat haluttomia osallistumaan ryhmään. Työntekijät toivovat lisää tietoa ja koulutusta menetelmästä ja nuoren kehityksestä ryhmässä. Menetelmä koetaan hyväksi ja sitä toivotaan osaksi arjen työskentelyä ja omaohjaajatyötä.

ART–menetelmä soveltuu tutkimustulosteni perusteella sosiaalisten taitojen harjoitteluun nuorisoi-kaikille. Nuoren oma motivaatio käytöksensä muuttamiseen on tärkeä, jotta menetelmällä saavutetaan haluttua muutosta. Aiheesta on vähän suomalaista tutkimusta, joten uutta tutkimusta tarvitaan menetelmän tuloksellisuuden vakuuttamiseksi.

Avainsanat: ART–menetelmä, sosiaaliset taidot, nuoret, kokemuksellinen oppiminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Social Rehabilitation

LINDROOS, LEENA:

Experiences of the Aggression Treatment Training Method in practising social skills

Bachelor's thesis pages 44, appendices 6 pages

April 2011

The purpose of this thesis was to collect adolescents' and staff's experiences of using the Aggression Treatment Training Method (lately ART-method) in practising social skills. The ART-method was used in the rehabilitation of adolescents in Rahola family support center in autumn 2010.

This was a qualitative study based on the theory of experiential learning by Kolb. The data were collected through questionnaires completed by two adolescents and 11 employees.

These results suggest that the ART-method was a useful method in practising social skills. Both adolescents who participated in the group had good experiences. They had enough information about the method and they liked to do their homework. They got a lot of stickers and good feedback from the staff. The staff saw changes in the adolescents' behaviour. They saw good possibilities in practicing social skills with the ART-method. There were some persons who did not notice any changes.

This method is not well-known and not much researched in Finland so more research is needed to obtain more evidence on its effects.

Keywords: adolescent, ART-method, experiential learning, David Kolb's circle, social skills

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	7
2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	7
2.2 Tiedonhankinta ja tutkimusaineisto	8
2.3 Aineiston analyysi.....	9
2.4 Teoreettinen viitekehys	10
2.4.1 Kokemuksellisen oppimisen teoria	10
3 ART–MENETELMÄ	13
3.1 ART–menetelmä ja väkivalta	13
3.2 ART–menetelmän perusajatukset	14
3.3 Sosiaalisten taitojen harjoittelu – toimintaan liittyvä osa-alue.....	14
3.4 Vihanhallinnan harjoittelu – tunteisiin liittyvä osa-alue	15
3.4.1 Aggressiivisuus – sosiaalisten taitojen puutetta.....	16
3.4.2 Vihanhallinnan harjoittelu ART–menetelmän avulla	16
3.5 Moraalisen päättelyn harjoittelu – arvoja koskeva osa-alue	17
3.5.1 Moraalikehitys ja roolinottotaito.....	17
3.5.2 Moraalisen päättelyn harjoittelu ART–menetelmän avulla	18
3.6 Mikä tekee menetelmästä toimivan?.....	19
4 SOSIAALISTEN TAITOJEN ART–RYHMÄ.....	21
4.1 Sosiaaliset taidot	21
4.1.1 Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot	21
4.1.2 Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen.....	22
4.1.3 Nuoren sosiaalisten taitojen kehittyminen	23
4.2 Ryhmän merkitys	24
4.3 Raholan perhetukikeskuksen nuorisoikäisten kuntoutus	24
4.4 Raholan sosiaalisten taitojen ART–ryhmä.....	26
4.4.1 Ryhmän säännöt.....	26
4.4.2 Harjoiteltavat taidot	27
5 TUTKIMUSTULOKSET	29
5.1 Nuoruus ja osallisuus sosiaalisiin suhteisiin	29
5.2 ART–ryhmään osallistuneiden nuorten käyttäytyminen ryhmän jälkeen	29
5.3 Kokemukset ART–ryhmästä nuorten ja työntekijöiden keskuudessa.....	32
5.4 Kehitysehdotuksia Raholan ART–ryhmän toimintaan	33
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	34
LÄHTEET.....	37
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kerätä ja tutkia Raholan perhetukikeskuksen ART-ryhmään osallistuneiden nuorten ja osaston työntekijöiden kokemuksia ART-menetelmään sisältyvästä sosiaalisten taitojen harjoittelamisen osa-alueesta. ART tulee englannin kielen sanoista Aggression Replacement Training. Menetelmän on kehittänyt Arnold P. Goldstein Yhdysvalloissa aggressiivisesti käyttäytyvien nuorten käytöksen muuttamiseksi. Menetelmää voidaan käyttää myös vetäytyvien nuorten rohkaisemiseen osallistumaan harraste- yms. toimintaan. ART-menetelmä on otettu käyttöön Raholan perhetukikeskuksessa osana nuorisoikäisten kuntoutusta alkuvuodesta 2010.

Työskentelen Raholan perhetukikeskuksessa ohjaajana ja minulla on ollut mahdollisuus tutustua lähemmin menetelmään myös käytännössä. Kiinnostukseni menetelmää ja sen mahdollisuuksia kohtaan heräsi ja halusin perehtyä siihen syvemmin, joten valitsin menetelmän sosiaalisten taitojen osa-alueen opinnäytetyöni aiheeksi.

Aiheesta on tehty vähän tutkimusta Suomessa. Opinnäytetöitä en aiheesta löytänyt. Yhdysvalloissa menetelmä on tieteellisesti perusteltu ja laajassa käytössä. Menetelmän vaikutukset ja mahdollisuudet on todettu monissa arviointitutkimuksissa. Opinnäytetyössäni olen käyttänyt suomenkielistä kirjallista materiaalia.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, joka perustuu toisten ihmisten kokemuksiin. Teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössäni käytän kokemuksellisen oppimisen teoriaa, Kolbin kehää, jonka on kehittänyt David Kolb. Kolbin kehässä tiivistyy oppimisen jatkuva tiedon luomisen prosessi. Uutta tietoa testataan ja arvioidaan oppijan omien kokemusten kautta. Oppijan omilla kokemuksilla ja elämyksillä on keskeinen rooli.

Työni teoriaosuus jakaantuu kahteen pääluukuun, joista luvussa kolme tarkastelen ensin yleisesti ART-menetelmää ja sen kolmea osa-aluetta sosiaalisia taitoja, vihanhallintaa ja moraalista päättelyä. Luvussa neljä tarkastelen lähemmin tutkimukseni kohteena olevia sosiaalisia taitoja ja kerron Raholan ART-ryhmästä.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää miten sosiaalisten taitojen harjoittelu on näkynyt ART-ryhmään osallistuneiden nuorten käyttäytymisessä. Selvitän myös miten ART-ryhmä on koettu nuorten ja työntekijöiden keskuudessa. Tulevien ART-ryhmien toiminnan suunnittelemiseksi selvitän, mitä kehittämissuhteita osaston työntekijöillä ja nuorilla mahdollisesti on.

ART on käytännönläheinen ja selkeä menetelmä nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Se on helppo ottaa osaksi omaa työtä, arkisiin tilanteisiin nuorten kanssa työskenneltäessä. Ohjatuissa ryhmätapaamisissa nuoret harjoittelevat sosiaalisia taitoja ja näin heille avautuu uusia mahdollisuuksia toimia arjen tilanteissa.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtäväni on selvittää nuorten ja työntekijöiden kokemuksia sosiaalisten taitojen harjoittelusta ART-menetelmän avulla. ART-menetelmä on otettu käyttöön Raholan perhetukikeskuksessa nuorisoikäisten kuntoutuksessa talvella 2010. Menetelmästä ja sen mahdollisuuksista osana kuntoutusta on näin ollen vähän kokemuksia. Saatujen kokemusten perusteella on mahdollista kehittää ja suunnitella uusien ART-ryhmien toimintaa.

Tutkimuksessani haen vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten sosiaalisten taitojen harjoittelu on näkynyt ART-ryhmään osallistuneiden nuorten käyttäytymisessä?
2. Miten ART-ryhmä on koettu nuorten ja työntekijöiden keskuudessa?
3. Miten ART-ryhmän toimintaa voidaan kehittää?

Tämän työn tarkoitus oli koota nuorten ja työntekijöiden kokemuksia ART-menetelmän avulla harjoiteltavista sosiaalisista taidoista. Nuorilta kysyin muun muassa, miten he ovat kokeneet ryhmän toiminnan. Kokosin osaston työntekijöiden kokemuksia siitä, miten sosiaalisten taitojen harjoittelu on näkynyt ryhmään osallistuneiden nuorten käytöksessä arjen tilanteissa.

ART-menetelmää on tutkittu Suomessa vähän. Etsiessäni aiheeseen liittyvää tietoa löysin Jussi Kolarin (2007) Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekunnan erityispedagogiikan opinnoissa tekemän proseminaaritutkielman. Kolari oli tutkinut ART-menetelmän käyttöä pääkaupunkiseudun yläkoulussa. Opinnäytetyöni tarkoitus on tuoda uutta tietoa ART-menetelmän mahdollisuuksista sosiaalisten taitojen harjoittelussa osana nuorisoikäisten kuntoutusta.

2.2 Tiedonhankinta ja tutkimusaineisto

Kokemuksia tutkivassa ja kokemista hyödyntävässä tutkimuksessa käytetään yleensä itse koottuja aineistoja, joiden dokumentit tuotetaan tutkimuksen tekemisen yhteydessä. Valitsin tiedonhankintamenetelmäksi kyselyn, jonka toteutin lomakkeella, jossa oli valmiit kysymykset. Käytettäessä kirjallisia avoimia kysymyksiä tutkija vaikuttaa mahdollisimman vähän kokemuksiin, joita tutkittavat tuovat esille (Perttula 1995, 65).

Opinnäytetyöhöni sain tutkimusluvan lokakuussa 2010 Tampereen kaupungin Tietotuotannon laadunarvioinnin osastolta. Laadin nuorille ja työntekijöille erilliset lomakkeet, joissa oli erilaiset kysymykset. Lomakkeet jaoin suorassa kontaktissa nuorille ja työntekijöille joulukuun 2010 alussa. Näin minulla oli mahdollisuus selventää kysymyksiä ja tarkentaa jokaiselle henkilökohtaisesti sitä, mitä olen tutkimassa ja kertoa myös kyselyjen palautusajankohdan. Kyselyt toivoin palautettavan vuoden 2010 loppuun mennessä.

Monissa laadullisissa tutkimuksissa tutkitaan niin monta ihmistä, ettei tutkittavasta ilmiöstä tule enää uutta tietoa esille. Tämä niin kutsuttu saturaation eli kylläntymisen periaate ei päde tähän tutkimukseen, koska sen lähtökohtana on ihmisten yksilölliset kokemukset. Saturaatio ei liity fenomenologisessa tutkimuksessa myöskään tutkijan ennen tutkimusta muotoileman teoreettisen ajatuksen todentumiseen, koska tutkittava ilmiö on yleensä niin moniulotteinen ja kompleksinen, että se tarjoaa todentumismahdollisuuden lähes kaikille riittävän spesifeiksi muotoilluille etukäteisoletuksille. (Perttula 1995, 60–62.)

Ryhmään osallistui kolme nuorta, joille jaoin kysely- ja sosiaalisten taitojen arviointilomakkeet. Kyselylomakkeessa oli kahdeksan kysymystä. Kysymykset käsittelivät ryhmään liittyviä teemoja kuten ennako-odotuksia, toimintaa ja tehtyjä harjoituksia. Pyysin nuoria kertomaan mielipiteitään ja ideoitaan ryhmästä. Kyselyyn vastasi kaksi ryhmään osallistunutta nuorta. Olin pyytänyt jokaisen tutkimukseen osallistuvan nuoren vanhemmilta kirjallisen luvan käyttää nuoren vastauslomaketta tutkimuksessani.

Arvioitavia sosiaalisia taitoja oli nuoren lomakkeessa kaikkiaan 32 (liite 3). Pyysin myös nuorten omaohjaajia arvioimaan nuorten sosiaalisia taitoja. Ohjaajan lomakkeessa

arvioitavia taitoja oli 20. Sosiaalisten taitojen arviointilomakkeet ja taitojen pisteytysohjeet löysin Kauppilan kirjasta Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Arvioinnit tehtiin ryhmän päättymisen jälkeen.

Työntekijöiden kyselylomakkeessa oli kuusi kysymystä. Ne käsittelivät havaintoja ryhmään osallistuneiden nuorten käytöksestä, käsiteltyjen taitojen puheeksi ottamisesta ja näkymisestä arjen tilanteissa. Kysyin, mistä työntekijä oli saanut tietoa ryhmästä ja arvioimaan sanallisesti toimintaryhmän hyötyjä jatkossa. Kyselyyn vastasi kaikkiaan yksitoista osaston työntekijää.

Tutkimukseen osallistuvia informoin kyselylomakkeen mukana olleessa saatekirjeessä tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta. Vastaajien henkilötietoja en kysynyt missään vaiheessa ja näin ollen kenenkään vastauksia ei pystytty tunnistamaan. Tällä tavoin vastaajien anonymiteetti säilyi.

2.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen analyysimenetelmän valintaa ohjasi tavoite tutkia ryhmään osallistuneiden nuorten ja osaston työntekijöiden kokemuksia. Pyrkimys tulkita toisen ihmisen kokemusmaailmaa ja välittää niitä tutkimuksellisten keinojen avulla vaikutti haasteelliselta tehtävältä. Toisten kokemusten tutkiminen ohjasi valitsemaan analyysimenetelmäksi fenomenologian. Sanatarkasti fenomenologia tarkoittaa oppia ilmiöstä ja se tutkii todellisuuden ilmenemistä ihmiselle hänen kokemusmaailmassaan. Se on filosofian tutkimussuuntaus ja oppi, joka pyrkii tutkimaan tietoisuuden rakenteita havaintokokemuksessa. (Fenomenologinen analyysi 2011)

Tämä tutkimus on laadullinen, sillä kerään tietoa ihmisten kokemuksista. Kokemuksia tutkivassa ja kokemista hyödyntävässä tutkimuksessa käytetyt analyysimenetelmät ovat laadullisia. Valitsin tutkimukseni kohteeksi henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja jotka olivat halukkaita kertomaan kokemuksistaan. Tutkimuksessani tein kyselyt osaston työntekijöille ja ryhmään osallistuneille nuorille. Tiedonantajien määrä jää yleensä melko pieneksi, kuten tässä tutkimuksessa vastaajia oli kaikkiaan kolmetoista. Tutkimuksen tarkoitus ja aineistonkeruutapa vaikuttavat tutkittavien määrään.

Tutkimusaineiston analysoin tulkitsevaa fenomenologista analyysia soveltaen. Analyysissa siirrytään yksittäisistä ilmiöistä, tutkimuksessani kokemuksista, yleisiin käsitteisiin. Alustavista tiivistyksistä ja tulkinnoista muodostetaan teemoja, jotka ryhmitellään kategorioiksi. Aineistosta löytyvät myös teoreettiset yhteydet. Analyysin tuotoksista tehdään usein taulukoita, joissa tutkijan muodostamat teemat ja aineistonäytteet ovat rinnakkain. Taulukot mahdollistavat yksilöllisten tapausten ja niiden välisten yhteyksien analysoinnin. Analyysi on systemaattinen ja toistava. Sen aikana siirrytään useita kertoja yksittäisestä yleisempään ja takaisin. Analyysissa on tärkeää pitää eri tasojen väliset linkit selkeinä ja kirjattuina, jotta niitä voi palata tarkentamaan. (Liimakka 2011)

2.4 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni aineistona käytän kyselylomakkeilla kerättyjä nuorten ja työntekijöiden kokemuksia ART–menetelmän sosiaalisten taitojen ryhmästä. Kokemukset ovat tie oppimiseen. Teoreettisena viitekehyksenä käytän tässä opinnäytetyössä kokemuksellisen oppimisen teoriaa, jonka on kehittänyt David Kolb John Deweyn ajatusten pohjalta.

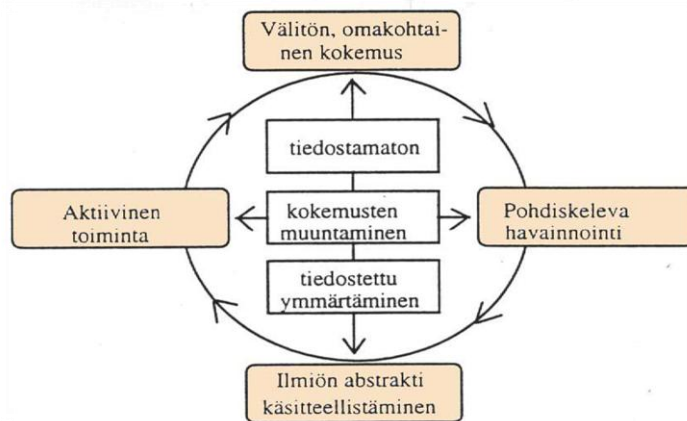
Aito kokeminen tapahtuu aina hetkessä, jossa keskipisteenä on asianomainen itse kokevana subjektina. Itse kokemus syntyy kokevan itsen ja maailman välisessä suhteessa. Silloin kun ihminen aktiivisesti ja tietoisesti seuraa ja tutkii omaa kokemustaan eli reflektoi, kysymyksessä on kolmiosuhde. Sen osapuolina ovat ulkopuolinen toinen, johon asianomainen on suhteessa, kokeva puoli itseä, josta asianomainen ei ole tietoinen sekä edellä mainituista havaintoja tekevä puoli itseä. (Keski–Luopa 2007, 208–209)

2.4.1 Kokemuksellisen oppimisen teoria

Kokemuksellisen oppimisen teoria ja reflektiometodi siihen liittyvänä liitetään usein David Kolbin nimeen, vaikkei se ole hänen keksimänsä. Muinaisen Kreikan aikoina

Sokrates arvosti kokemusta oppimisprosessissa. Monet kasvatustilfilosofit kuten John Dewey 1940– ja 1950– luvulla korosti kokemuksen merkitystä. Hänen ajatuksensa eivät saaneet tuolloin huomiota osakseen. (Keski–Luopa 2007, 83)

Dewey näki aidon oppimisen tulevan kokemuksen kautta. Kokemusta on vaikea nähdä oppimiskokemukseksi, koska siinä ei ole oppimistilanteelle tyypillisiä merkkejä. Kokemusta on työstettävä ensin, jotta siitä saatava oppi on käytettävissä. Dewey kehittäeli tästä oivalluksesta kaksi perusoletusta, jotka ovat keskeisiä kokemuksellisen oppimisen teorian kehittäelyssä. Hän näki oppimisen jatkuvana kehämäisenä tapahtumana kokemuksen ja uuden tiedon välillä. Ihminen oppii joka päivä elämällä ja tekemällä riippumatta siitä, opetetaanko häntä vai ei, opiskeli hän tietoisesti vai ei. Tekemällä oppimisen ajatus on Deweyn keskeinen perusoletus. (Keski–Luopa 2007, 83–84)

Kuvio 1 Kolbin kehä

Kolbin kehässä (kuvio 1) on kaksi ulottuvuutta, pystysuunnassa ilmiön ymmärtävä tiedostaminen ja vaakasuunnassa kokemusten muuntaminen. Ymmärtävä tiedostaminen etenee tietoisesti intuitiivisesta kokemuksesta abstraktin käsitteellistämisen lisäämiseen. Kokemuksia muunnettaessa on toisaalta usakallettava ottaa riskejä ja toisaalta vältettävä niitä. Pohdiskeleva välivaihe riskinoton ja kokeilun sijaan ohjaa toimintaa harkitumpaan suuntaan. Nämä kaksi ulottuvuutta ääripäineen muodostavat neljä kynnyiskohtaa, joista kukin omalla tavallaan tuo ilmiön hahmottamiseen uuden näkökulman vieden oppimista kehämäisesti eteenpäin:

- 1) Omakohtainen, hahmottomaton ja epäselvä kokemus sysää tutkimaan ilmiötä. Kokemuksen luonne on tiedostamaton.
- 2) Havaittua ilmiötä pohdiskellaan, havainnoidaan ja assosioidaan tarkemmin. Oma itsetuntemus syvenee samalla. Oppija tai ryhmän jäsenet kertovat kokemuksistaan ja jakavat mieleensä nousseita asioita ja tunteita.
- 3) Assosioinnin jälkeen siirrytään käsitteellistämisvaiheeseen. Looginen, systemaattinen ajattelu menee nyt tunteiden edelle ja tässä vaiheessa pyritään muodostamaan sopiva teoria.
- 4) Aktiivisen toiminnan vaiheessa etsitään päämäärätietoisesti ratkaisuja ja sopivia vaikuttamiskeinoja. Tähän vaiheeseen kuuluu myös riskin ottaminen mahdollisesta epäonnistumisesta.

Ymmärtämään pyrkivä tiedostamistaso ja oman toiminnan välinen tasapaino aiheuttavat jännitettä. Kokemuksen kautta saatu aineisto on jatkotyöstämisen sisällön vuoksi välttämätöntä. Ratkaisuehdotuksesta saatu käytännön kokemus on hyödyksi työstettäessä sitä oppimiseksi. Prosessi siis jatkuu ja oppiminen on loputonta. (Keski-Luopa 2007, 85–87).

Oppiminen on näin jatkuva tiedon luomisen prosessi. Tässä syklisessä kehässä tapahtuu tiedon asteittaista syvenemistä, käsitteellistämistä ja tutkimista. Oppijan omilla kokemuksilla ja elämyksillä on keskeinen rooli, sillä uutta tietoa testataan ja arvioidaan oppijan omien kokemusten kautta. Kehän vaiheiden mukaan kokemuksellisessa oppimisessa oppijan omia kokemuksia havainnoidaan, arvioidaan ja pyritään jäsentämään teorian näkökulmasta. Kehään sisältyy myös teorian perusteella kehitellyn ajattelumallien soveltaminen käytännön tilanteessa. Tiedon soveltamisen vaihe auttaa syventämään opiskeltavaa aihetta.

3 ART–MENETELMÄ

3.1 ART–menetelmä ja väkivalta

Sana ART on lyhenne englannin kielen sanoista Aggression Replacement Training. Kognitiivis-behavioristinen menetelmä on kehitelty USA:ssa. Sen isä on Arnold P. Goldstein, joka hahmotteli menetelmän pääpiirteissään 1980-luvulla. Menetelmää on tutkittu varsinkin USA:ssa paljon ja se on todettu toimivaksi. ART–menetelmä on nuorille suunnattu harjoitteluohjelma aggressiivisuuden ja antisosiaalisuuden hoitoon. Se tähtää toiminnallisten harjoitusten kautta sosiaalisen, hyväksytyyn käyttäytymisen vahvistumiseen. Tavoite on, että nuori kehittyy moraalisisessa ajattelussa, oppii parempaa itsehillintää ja uusia sosiaalisia taitoja tullakseen toimeen jokapäiväisessä elämässään. ART:n lähtökohtana on ajatus, että sosiaalista, yhteisön hyväksymää käyttäytymistä voidaan opettaa ja oppia. Epäsosiaalinen käyttäytyminen voi olla liiallista vetäytymistä tai aggressiivisuutta. ART koostuu kolmesta osasta, jotka täydentävät toisiaan. Niissä harjoitellaan sosiaalisia taitoja, vihanhallintaa ja moraalista päättelyä. Harjoitteet on suunniteltu tehtäviksi ryhmässä. (Suomen ART 2010)

ART:lle on yhteiskunnassa tilausta koska sen osa-alueet sosiaaliset taidot, vihanhallinta ja moraalinen päättely pyrkivät harjoitusten avulla muuttamaan ongelmallisesti käyttäytyvien nuorten toimintaa ja käytöstä. Nuorten väkivaltaisuus huolestuttaa, se on usealle nuorelle osa arkea. Aggressiivista käytöstä opitaan ja se vahvistuu kotona, koulussa ja mediassa.

Kotona ei ole kaikkien hyvä olla. Lapsia ja nuoria kohdellaan kotioloissa kaltoin ruumiillisesti ja henkisesti. Perheissä on vanhempien väkivaltaista käytöstä, jota lapset joutuvat näkemään. Koulukiusaaminen on tutkimusten mukaan yleisempää kuin luullaan. Jengit ja erilaiset epäsosiaaliset ryhmät luovat ja pitävät kauhun tasapainoa yllä nuorten keskuudessa jopa koulun käytävillä. Joukkotiedotusvälineiden vaikutus ihmisiin etenkin lapsiin ja nuoriin on valtava. Väkivallan määrä on lisääntynyt ja mediassa suorastaan mässäillään sen näyttämällä ja uutisoinnilla. Jatkuva väkivallan näkeminen tietokonepeleissä, internetissä ja televisiossa on merkittävä tekijä aggressiivisen käyttäytymisen oppimisessa ja toteuttamisessa.

Väkivallan tulvan kielteiset vaikutukset näkyvät yhteiskunnassa aggressio-, uhri- ja sivullisvaikutuksina. Aggressiovaikutus näkyy lisääntyneenä, matkittuna väkivaltana ja itseen suunnattuna väkivaltana. Edellä mainituista ovat esimerkkeinä viime vuosina tapahtuneet kouluampumiset ja erilaiset uhkailut. Itseen suunnattu väkivalta ilmenee viiltelyinä ja itsemurhina tai sen yritysinä. Epäluottamus ja pelot ovat lisääntyneet myös lasten ja nuorten keskuudessa. Kaikenlaisen väkivallan näkeminen vaikka vain kuvina mediassa turruttaa ja tekee ihmiset tunteettomiksi.

3.2 ART–menetelmän perusajatukset

ART–menetelmä perustuu ajatukseen, että kaikille nuorten ja lasten aggressiivisille teoille on useita syitä, tapahtuivat ne sitten koulussa tai kotona. Syyt ovat ulkoisia ja sisäisiä. Ulkoisilla vaikutteilla, erityisesti vanhemmilla ja ikätovereilla, on suuri merkitys. Kroonisesti aggressiivisilla nuorilla on joukko toisiinsa liittyviä puutteita. Heidän osaamisensa on heikkoa tai se puuttuu kokonaan monissa henkilökohtaisissa, ihmissuhde- ja sosiaalis-kognitiivisissa taidoissa, jotka yhdessä muodostavat hyvän prososiaalisen käyttäytymisen. Prososiaalisuus tarkoittaa käyttäytymistä, jolla on myönteisiä seurauksia ja se parantaa toisten ihmisten psyykkistä tai fyysistä hyvinvointia. Aggressiiviset nuoret ovat usein impulsiivisia ja luottavat oppimiinsa aggressiivisiin keinoihin saavuttaakseen päivittäiset ja pidemmän tähtäimen tarpeensa ja tavoitteensa. Arvomaailmaltaan nämä nuoret ovat itsekeskeisiä ja heidän moraalinsa on primitiivisen järkeilyn tasolla. (Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 45)

ART on menetelmä nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Menetelmä koostuu sarjasta ohjattuja ryhmätapaamisia, joissa nuoret harjoittelevat sosiaalisia taitoja, vihan hallintaa ja moraalista päättelyä. Menetelmä on käytännönläheinen ja selkeä. Opittuaan uusia taitoja nuorilla on mahdollisuus toimia arjen ristiriitatilanteissa sovittelevasti ilman väkivaltaa. (Suomen ART 2010)

3.3 Sosiaalisten taitojen harjoittelu – toimintaan liittyvä osa-alue

Sosiaalisten taitojen harjoittelun tavoitteena on oppia taitoja, joita voi käyttää ongelmatilanteissa. Sosiaalisten taitojen harjoittelulla kartutetaan nuorten ihmissuhde-

ja aggressionhallinta– sekä muita niihin liittyviä taitoja, mikäli heillä on näitä taitoja niukalti. Harjoitteluohjelma soveltuu myös hyvin nuorille, jotka ovat ujoja tai sisäänpääntyneitä, kypsymättömiä, kehitykseltään viivästyneitä tai joilla on muuten puutteita ihmissuhdetaidoissaan. (Goldstein, Click & Gibbs 2008, 59)

Ryhmätapaamisissa nuorten kanssa harjoitellaan toiminnallisesti erilaisia sosiaalisia taitoja, joiden tarkoituksena on saada väkivaltaisen toiminnan tilalle uusia käyttäytymismalleja. Harjoittelu tehdään ryhmässä, siinä opetetaan askel askeleelta kutakin taitoa, mallinnetaan ja harjoitellaan sitä rooliharjoituksin ja annetaan kotitehtäväksi harjoitella taitoa myös luonnollisessa ympäristössä. Ohjelmaan liittyy voimakas positiivisen palautteen ja vahvistamisen idea. (Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 45–46; Suomen ART 2010)

Nuorta rohkaistaan osallistumaan toimintaan, jonka tarkoitus on lisätä mahdollisuuksia opittujen taitojen säilymiseen ja yleistymiseen nuoren arjessa. Sosiaalisia taitoja on kaikkiaan 50 ja ne on jaettu perustaitoihin, edistyneempiin taitoihin, tunnetaitoihin, aggressiolle vaihtoehtoisin, stressinhallinnan ja suunnittelun taitoihin (Liite 5). (Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 45–46; Suomen ART 2010)

Harjoittelun kautta nuoren suhtautuminen muihin ihmisiin muuttuu. Onnistumisten ja positiivisen palautteen avulla hän kokee mielihyvää aikaisempien pettymysten, rankaisujen ja ristiriitojen sijaan. Kanssakäymisestä sellaisenaan tulee palkitsevaa ja nuori oppii nauttimaan tunteiden vastaanottamisesta ja niiden osoittamisesta. (Keltinkangas–Järvinen 2010, 174–175)

3.4 Vihanhallinnan harjoittelu – tunteisiin liittyvä osa-alue

Sosiaalisten taitojen hiomista täydentää vihanhallinnan harjoittelu, ART–menetelmän emotionaalinen osa-alue, jossa opetetaan nuorille, mitä ei pidä tehdä. Siinä on tavoitteena kehittää kykyä parempaan itsehillintään ja tunteiden hallintaan. Vihan hallinnan harjoittelu rakentaa pohjan muulle oppimiselle. Kun nuori oppii hallitsemaan suuttumustaan, hänen on mahdollista toimia sosiaalisesti rakentavalla tavalla myös silloin, kun hän on vihainen.

3.4.1 Aggressiivisuus – sosiaalisten taitojen puutetta

Keltinkangas–Järvinen kuvaa aggressiivisuutta sosiaalisten taitojen puutteena, virheellisen oppimisen tuloksena ja sosiaalisen kehityksen häiriönä. Aggressiivinen käytös on itseään vahvistavaa, tehokkaasti päämäärään johtavaa ja pysyvää. Professori Lea Pulkkinen Lapsesta aikuiseksi–pitkittäistutkimus on osoittanut jo 8–vuotiaan lapsen aggressiivisuudella olevan ennustearvoa aikuisen käytökselle. Erityisen pysyvää aggressiivisuus on esimurrosiässä ja jälleen murrosiästä aikuisuuteen. Pojilla ja miehillä se on pysyvämpää kuin naisilla ja tytöillä. Tämä tutkimustulos kertoo siitä, että pojille sallitaan yhteiskunnassamme enemmän aggressiivisuutta kuin tytöille. (Keltinkangas–Järvinen 2010, 65–66)

Tutkimuksissa on havaittu, että aggressiivista lasta syrjitään usein toveriryhmässä. Mikäli hän pystyy kuitenkin käyttäytymään tilanteen vaatiessa myös prososiaalisesti, hänen riskinsä tulla syrjityksi vähenee huomattavasti. Aggressiivisuus sinänsä ei ole riskitekijä tulla syrjityksi, merkittävämpää on positiivisten ominaisuuksien puuttuminen. Aggressiivinen ja prososiaalinen käyttäytyminen eivät ole toisiaan pois sulkevia ominaisuuksia, vaan voivat esiintyä samalla ihmisellä. Mikäli lapsella on aggressiivisuuden lisäksi myös prososiaalista käyttäytymistä, on hänellä paremmat mahdollisuudet selvitä elämän vaikeuksista kuin niillä aggressiivisilla lapsilla, joilla ei ole myönteisiä sosiaalisia taitoja. (Kokko & Pulkkinen 2001)

3.4.2 Vihanhallinnan harjoittelu ART–menetelmän avulla

Harjoitteissa nuorelle opetetaan suotuisampia tapoja havaita ja tulkita ympäristöä, rauhoittumiskeinoja sekä keinoja toimia suuttuneena. Aggressiota lähestytään kolmella rintamalla: ajattelun, toiminnan ja tunteiden kautta. Näin voidaan huomioida se, että aggressiivisen tai vetäytyvän käyttäytymisen pulmat ovat erilaisia ja yksilöllisiä, nuoresta riippuen.

Vihanhallinnan osio koostuu 10 tapaamiskerran ohjelmasta. Kullakin tapaamiskerralla ohjaajat opettavat nuorille yhden uuden asian. Ryhmän ohjaajat mallintavat nuorille merkityksellisen tunnetaidon ensin ryhmälle. Tämän jälkeen nuoret harjoittelevat tätä taitoa ja heille annetaan siitä palautetta. Nuoret saavat kotitehtävän. Kotitehtävä on

häsläämispäiväkirja, johon nuori kirjaa viikon onnistumiset ja ristiriitatilanteet. Päiväkirja on valmis lomake, jossa kysytään mm. mitä tapahtui, missä, ketä oli paikalla ja miten nuori toimi tilanteessa. Päiväkirjoista nousee rooliharjoituksia ryhmätapaamisiin. Aggressiivinen käyttäytyminen on hyvin usein opittua. Muutoksen aikaansaaminen vaatii sinnikästä työtä ja paljon harjoittelua. Mitä enemmän harjoittelua, mitä enemmän toistoa, sitä todennäköisempää on, että muutos tapahtuu. (Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 81, 86–87)

3.5 Moraalisen päättelyn harjoittelu – arvoja koskeva osa-alue

Sosiaalisten taitojen ja vihanhallinnan harjoittelu eivät vielä takaa, että nuori käyttää oppimiaan taitoja todellisissa arjen tilanteissa. Hänellä saatta olla kognitiivisia ajatusvääristymiä, jotka ovat tyypillisiä aggressiiviselle nuorelle. Nuori ajattelee itsekeskeisesti, olettaa pahinta, syyttelee muita ja vähättelee omaa käytöstään. Hän olettaa ja uskoo kaikkien näkevän asiat samoin kuin hän itse ne näkee. Hän on joustamaton ja hänen on vaikea muuttaa käsityksiään, vaikka olisi hyvät perustelut ja todisteet ajatella toisin. (Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 47)

Moraalikehitys on tärkeä osa yksilön persoonallista kehitystä. Se on yksilön sosialisatiota ja kognitiivista kehitystä. Yksilö oppii ja sisäistää ympäröivän lähipiirin ja koko kulttuurin arvot ja normit. Samalla hän opettelee suhtautumistaan muihin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Kehityksen myötä yksilön käyttäytymistä ristiriitatilanteissa ohjaavat arvot ja normit eli se mitä hänen pitää tehdä. Hän kykenee laittaman omat halunsa ja toiveensa syrjään. Hän pyrkii oikeudenmukaisuuteen ja tasapainoon toisten ihmisten kanssa. Moraalikehitys on roolinomaksumiskykyä. Se on universaalia ja tapahtuu suunnilleen samalla tavalla eri ihmisillä ja eri kulttuureissa. Kaikissa kulttuureissa on sosiaalista vuorovaikutusta, ristiriitoja ja roolikäyttäytymistä. (Aho & Laine 2004, 107)

3.5.1 Moraalikehitys ja roolinottotaito

Vuorovaikutuksessa eteen tulevien kofliktien välttämiseksi roolinottokyvystä on yksilölle hyötyä. Tilanteissa korostuu toinen toisensa käyttäytymisen tulkinta

suunnilleen samalla tavalla. Sanoilla, teoilla, ilmeillä ja eleillä on oltava osapuolille sama merkitys. Toisen asemaan ja rooliin asettuminen ja hänen näkemisensä kuten hän itsensä näkee tai muut hänet näkevät ovat edellytyksiä samanlaiselle tulkinnalle. Yksilön on myös sitouduttava moraalisesti arvokkaisiin asioihin eli käytettävä roolinottotaitoaan toisten ihmisten hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden edistämiseen. (Juujärvi, Myyry, & Pessa 2007, 122; Aho & Laine 2004,107)

Lawrence Kohlberg osoitti Yhdysvalloissa tehdyssä, yli kaksikymmentä vuotta kestäneessä tutkimuksessaan, että lapsen ja nuoren moraalijattelua vie eteenpäin kehittyvä roolinottotaito. Se kehittyy vuorovaikutuksessa muiden lasten ja nuorten kanssa. Ristiriitatilanteissa he harjaantuvat ottamaan toistensa näkökulman. Nuoren joutuessa pohtimaan moraalisia pulmatilanteita keskusteluryhmässä, jonka muut jäsenet ovat kukin eri moraalisen päättelyn tasolla, tuotetaan nuorelle kognitiivinen ristiriita. Ristiriidan ratkaiseminen kehittää hänen moraalista päättelyään sille tasolle, jolla ryhmän kypsemmällä tasolla olevat ikätoverit ovat. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 120; Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 47)

Sosiaaliset kokemukset ovat välttämättömiä moraalikehitykselle, mutta yksilön moraalikäsitteiden rakenne, hänen ajattelumaailmansa ovat hänen itsensä aktiivisesti rakentamia eivätkä ole lähtöisin pelkästään sosiaalisesta ympäristöstä. Kehitystä voidaan mitata antamalla yksilön ratkaista moraaliongelmia, joissa sosiaalisesti hyväksytyt arvot ovat ristiriidassa. (Aho & Laine 2004, 123–124)

3.5.2 Moraalisen päättelyn harjoittelu ART–menetelmän avulla

Moraalista päättelyä harjoitellaan ART–ryhmässä käymällä läpi moraalisia ongelmatilanteita eli dilemmoja, joista keskustellaan. Vaihtoehdot pyritään perustelemaan. Ideana on yrittää saada nuori itse miettimään erilaisia vaihtoehtoja ja näkökulmia. Toisaalta osoittaa kognitiivisia ajatusvääristymiä, mikäli niitä tulee esiin. Ylipäätään päästä keskustelemaan arvoista ja moraalista. Dilemmoja voi tehdä itse ja ne ovat mielellään tosielämästä. Moraalista perustelua harjoitellaan tarinoiden kautta. Ryhmälle kerrotaan tarina, jossa tarinan päähenkilö joutuu vaikeaan tilanteeseen. Mitä hänen tulisi tehdä? Mikä olisi oikein? Kysymykset ohjaavat ryhmän tarkastelemaan tilannetta useammasta näkökulmasta. Ohjaaja auttaa ryhmää löytämään vastuullisia,

yhteisön hyvinvointia edistäviä toiminnan perusteita. (Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 117)

Moraalinen päättely on haastavaa ja vaativaa. Ryhmässä tehtävien harjoitusten onnistumisen edellytyksenä on, että ryhmän ohjaajat tietävät, miten moraalinen ja sosiaalinen kehitys etenevät ja missä kehitysvaiheessa ryhmään osallistuvat nuoret ovat. Vuorovaikutustaitojen opettaminen, konfliktitilanteiden ratkaiseminen ja ylipäättään käyttäytymisen ohjaaminen edellyttävät, että ohjaajat tietävät miten kukin nuori ymmärtää konfliktitilanteet ja mitä hän pitää oikeudenmukaisena. Lisäksi on hyvä tietää miten nuori perustelee toimintansa ja minkälaiset ohjausmenettelyt sopivat hänen kehitystasolleen. (Aho & Laine 2004,108)

3.6 Mikä tekee menetelmästä toimivan?

ART–menetelmän harjoitteet ovat rakenteeltaan samansisältöisiä ja helppokäyttöisiä. Nuorten on mahdollista saada niistä paras hyöty irti. He voivat keskittyä harjoitteisiin ja oppia uutta, tapaamisten rakenne pysyy samanlaisena. Tämä helpottaa myös ohjaajien työskentelyä ja menetelmän hyödyntämistä monenlaisissa toimintaympäristöissä. Ohjaajat opettavat uusia taitoja nuorille tarjoamalla tarkkaan mietityn ja esitetyn mallin. Mallista oppiminen on huomattavasti tehokkaampaa kuin puheella ohjaaminen ja kehottaminen. Erityisesti nuoret oppivat enemmän siitä, mitä aikuinen tekee, kuin siitä, mitä hän sanoo. (Suomen ART 2010)

Menetelmä on monikanavainen. Tästä on esimerkkinä aggressiivisuus, jota käsitellään harjoitteissa ajattelun, toiminnan ja tunteiden avulla. Näin huomioidaan kunkin nuoren erilaiset ja yksilölliset pulmat käyttäytymisessä. Interventio kohdennetaan aina osallistuvaan nuoreen ja nuorten ryhmään sekä heidän tarpeisiinsa. Ryhmässä harjoitellaan nuorten omaan arkielämään kuuluvia hankalia tilanteita ja niiden ratkaisuja. Muutoksen aikaansaaminen vaatii sinnikästä työtä ja paljon harjoittelua. (Suomen ART 2010)

Menetelmässä kiinnitetään erityistä huomiota taidon yleistymiseen. Käyttääkö nuori oppimiaan taitoja arkielämän tilanteissa? Ohjaajat antavat tarkkaan mietittyjä kotitehtäviä ja kannustavat nuoria niiden tekemiseen, jotta nuoret saisivat kokemusta

uusista taidoista myös ryhmän ulkopuolella. Positiivinen vahvistaminen eli palkitseminen kannustaa tekemään kotitehtäviä. Ohjaajat palkitsevat nuoria myös aktiivisuudesta, yrittämisestä ja onnistumisista. Suurin palkinto nuorta odottaa arkielämässä. Tämä palkinto on positiivinen palaute kavereilta, vanhemmilta ja muilta nuoren elämän tärkeiltä ihmisiltä. Palaute muuttaa käyttäytymistä kaikkein tehokkaimmin. (Suomen ART 2010)

ART–menetelmää käyttävät Suomessa mm. seuraavat tahot: Tampereen yliopistollisen sairaalan EVA–yksikkö, Tampereen yliopistollisen sairaalan nuorisopsykiatrian poliklinikka, Kanta–Hämeen sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatria, Nuorten Ystävät, Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus Skanssi– ja Koillisluotsi–toiminnot ja Espoon kaupungin opetustoimi. (Suomen ART 2010) Listaan lisättäköön myös Raholan perhetukikeskus, jossa menetelmää on käytetty soveltaen sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen harjoittelemisessa.

4 SOSIAALISTEN TAITOJEN ART-RYHMÄ

4.1 Sosiaaliset taidot

Sosiaaliset taidot määritellään sosiaalisesti hyväksyttäväksi opituksi käyttäytymiseksi, kyvyksi tulla toimeen muiden kanssa. Nämä luovat edellytyksiä ihmisen rakentavaan vuorovaikutukseen toisten kanssa. Taidot voidaan jakaa perustaitoihin ja monimutkaisiin taitoihin. Perustaitoja eli vastavuoroisuuden välttämättömiä edellytyksiä ovat muun muassa toisen kuunteleminen ja itsensä ilmaiseminen. Monimutkaisista taidoista mainittakoon esimerkkinä yhdessä toimiminen, auttaminen ja ohjeiden noudattaminen. Näiden taitojen kohdalla korostuvat yksilön minä ja moraalinen kehitystaso.

Sosiaalisista taidoista tärkeimpänä ja keskeisimpänä Keltinkangas–Järvinen (2010, 22) pitää sitä, että ihmisellä on vaihtoehtoja sosiaalisissa ongelmanratkaisutilanteissa ja hän osaa valita niistä oikean. Sosiaaliset taidot ovat aikaan ja kulttuuriin sidonnaisia. Ihmisen iästä ja toimintaympäristöstä riippuen sosiaaliset taidot ovat erilaisia. Kotona, päiväkodissa, koulussa ja työpaikalla arvostetaan kussakin erilaisia taitoja. (Aho, & Laine 2004, 105; Kauppila 2005, 125)

4.1.1 Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot

Keltinkangas–Järvinen (2010, 17) painottaa, että sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat kaksi eri asiaa. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, jonka omaavalle ihmiselle on ominaista kiinnostus ja halu olla muiden ihmisten seurassa. Hän on seurallinen eikä ole mielellään yksin, jos tarjolla on seuraa. Hän saattaa silti olla kyvytön tulemaan toimeen seuralaistensa kanssa. Sosiaalisesti taitavalla ihmisellä on kyky ja taitoja tulla toimeen toisten kanssa, mutta hän ei välttämättä halua hakeutua heidän seuraansa. Ujoilla ihmisillä voi olla erinomaiset sosiaaliset taidot eikä heidän tarvitse muuttaa väkisin itseään ulospäin suuntautuneiksi.

Sosiaaliset taidot kuvastavat mitä ilmeisemmin ihmisen koko persoonaa. Sitä miten hän arvostaa ja kunnioittaa muita sekä ottaa heidän oikeutensa huomioon. Hän osaa myös

käyttäytyä sopimusten ja sääntöjen mukaan. Pystyäkseen rakentamaan kanssakäymiseen on ihmisen oltava empaattinen, tasapainoinen tunne-elämältään, itseensä luottava, harkitseva, omaa käytöstään kontrolloiva ja arvioiva. (Keltinkangas–Järvinen 2010, 24)

4.1.2 Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen

Sosiaaliset taidot eivät ole ihmisen perimässä, ne on opeteltava vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Lapsen sosiaalinen kehitys alkaa jo syntymähetkellä ja se rajoittuu muutamiin hetkiin, jolloin hän on kontaktissa hoitajiinsa, useimmiten omaan äitiinsä. Myöhempien sosiaalisten suhteiden perusedellytysten luominen alkaa. Perusedellytyksiin kuuluu lapsen mahdollisuus rakentaa kiintymyssuhde ensisijaiseen hoitajaansa. Tämän kiintymyssuhteen mallin lapsi siirtää myöhemmin aikuisena muihin ihmisiin ja läheiset ihmissuhteet heijastavat lapsuuden kiintymyssuhteiden turvallisuutta. (Keltinkangas – Järvinen 2010, 153).

Lapsi omaksuu ja oppii vuorovaikutustaitoja yhdessä perheenjäsenten kanssa ja niistä saadut kokemukset luovat pohjan myöhemmin tapahtuvan kommunikoinnin oppimiselle. Palkitsevat kokemukset vuorovaikutuksesta aikuisen kanssa auttavat lapsen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittämisessä. Samalla lapsi opettelee sosiaalisia taitoja, joiden avulla hän luo sosiaalisia suhteita myöhemmin päivähoitossa. Taidot auttavat häntä myös toimimaan ja tekemään ratkaisuja vaikeissa tilanteissa. Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia myös vertaistensa, ystävien ja kavereiden kanssa. Onnistumiset sosiaalisissa tilanteissa rohkaisevat häntä menemään uusiin tilanteisiin ja onnistumaan niissä. Lapset kehittyvät eri tahtiin myös sosiaalisissa taidoissaan. (Kauppila 2005, 134–135)

Koulumaailmassa korostuvat koulunkäyntiin liittyvät taidot Käyttäytyminen tuottaa positiivisia tuloksia ja auttaa välttämään negatiivisia seurauksia. Koulussa arvostetaan enemmän koulunkäyntiin liittyviä taitoja kuin interpersoonallisia sosiaalisia taitoja ja yhteistoimintataitoja muiden oppilaiden kanssa. Lapsen on mahdollista oppia sosiaalisia taitoja. Optimaalista olisi, että lapsi havaitsisi itse omia puutteitaan sosiaalisissa taidoissaan ja olisi halukas oppimaan toimivia vuorovaikutustaitoja. Tässä suhteessa taidot ovat usein vasta kehitysvaiheessa. Lapsen on vaikea nähdä omia

puutteitaan ja tunnustaa niitä. Aikuiset arvioivat lapsen sosiaalisia taitoja omista toiveistaan käsin. Lapsi saa hyvän arvioinnin käyttäytyessään kuten aikuiset itsensä hilliten, sopeutuen ja mukautuen tilanteeseen. Lapsen ikä ja kehitystaso unohtuvat ja lasta arvioidaan pienenä aikuisena. (Kauppila 2005, 125, 167)

4.1.3 Nuoren sosiaalisten taitojen kehittyminen

Nuoren kehitystä suuntaavat hänen sosiaaliset taitonsa, vanhempiensa kasvatuskäytännöt, koulumaailmansa, kaveripiirinsä ja vapaa-aikansa. Nuoren etsiytyminen epäsosiaaliseen kaveripiiriin alkaa kotoa. Vanhemmat voivat vaikuttaa lapsensa kaverivalintoihin ohjaamalla ja rohkaisemalla häntä tietynlaiseen harrastukseen. Vanhempien ja lapsen välinen suhde heijastuu lapsen kaverivalintoihin ja kavereiden vaikutukseen lapseen. Lapsilähtöisten vanhempien lapset eivät ole yhtä alttiita kavereiden asettamille vaatimuksille kuin aikuislähtöisten vanhempien lapset. Jollei lapselle ole asetettu kotona minkäänlaisia normeja voivat koulu ja opettajat sen korvata ja edistää lapsen sosiaalisten taitojen ja normien omaksumista. (Kokko & Pulkkinen, 2001)

Ellosen (2008) tutkimus 14–16-vuotiaista suomalaisnuorista osoitti sopivasti tukevalla ja rajoittavalla kouluilmapiirillä voitavan osittain ennaltaehkäistä nuorten masentuneisuutta ja rikekäyttäytymistä. Tällainen kouluilmapiiri tarkoittaa yhteisöllistä toimintakulttuuria, jossa ollaan kiinnostuneita toistensa hyvinvoinnista, käyttäytymisellä on rajat ja poikkeavaan käytökseen puututaan. Opettajan huomion tulisi jakautua tasaisesti kaikkia oppilaita kohtaan. Epätasa-arvoista kohtelua kokeneet nuoret masentuvat ja ajautuvat tekemään rikkeitä enemmän kuin ne nuoret, jotka eivät ole saaneet tukea ja turvaa koulussa. Yli kymmenes yhdeksäsluokkalaisista kärsii vuosittain keskivaikeasta tai vaikeasta masentuneisuudesta. Pojista lähes saman verran on ajautunut hyvinkin aktiiviseen rikekäyttäytymiseen.

Sillä miten ja missä nuori viettää vapaa-aikaansa on merkitystä hänen kehitykselleen. Varsinkin kehitykselliseen riskiryhmään kuuluville on tärkeää osallistua järjestettyyn ja aikuisten ohjaamaan toimintaan. Useissa tutkimuksissa on todettu, että kerho- tai harrastustoimintaan osallistuneet nuoret keskeyttävät vähemmän koulunkäyntiään, käyttävät vähemmän päihteitä, jatkavat opintojaan oppivelvollisuuden jälkeen ja syyllistyvät aikuisikänsä mennessä vähemmän rikoksiin kuin ne, jotka eivät osallistu

ohjattuun toimintaan. Myönteiset vaikutukset näkyvät alemmissa sosiaaliryhmissä, joissa vanhemmilla on niukasti tai ei lainkaan aikaa ja resursseja nuoren vapaa-ajantoimintaan. (Kokko & Pulkkinen, 2001)

4.2 Ryhmän merkitys

Ryhmällä tarkoitetaan ihmisjoukkoa, jolla on yhteinen tavoite tai päämäärä ja jonka jäsenet ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja myös tietävät kuuluvansa tähän ryhmään. Tavoitteet voivat olla enemmän tai vähemmän jäsenyneet. Ryhmän jäsenillä on selkeä rooli- ja tehtäväjako. Toiminnan jatkuessa ryhmälle muodostuu omat norminsa ja kulttuurinsa. Ryhmässä on tietynlaiset käyttäytymistavat, suosio- ja valtasuhteet. Ryhmän kiinteys vaikuttaa siihen, miten sen jäsenet sitoutuvat ryhmään, muihin jäseniin ja ryhmän toimintaan. (Aho & Laine 2004,203)

Nuoruudessa vertaisryhmän merkitys on erityisen suuri. Nuoret määrittelevät itseään vahvasti vertaiseen ryhmään kuulumisen tai ryhmään kuulumattomuuden kautta, eivätkä niinkään suhteessa aikuisiin, yhteiskuntaan tai työelämään. Nuorilla on vahva tarve kokea osallisuutta, tulla hyväksytyksi, ei kokea toiseutta ja ulkopuolisuutta. Se, millainen kokemus nuoruudessa muodostuu hyväksynnästä ja osallisuudesta, on tärkeää emotionaalisen hyvinvoinnin kannalta, koska ihminen luo omaa todellisuuttaan ja identiteettiään kokemansa perusteella (Törrönen & Vornanen 2002).

Ryhmän kiinteyttä, ryhmän merkitystä ja jäsenten sitoutumista ryhmään tehostavat tarkoituksenmukaiset normit, selkeä toiminta-ajatus, epäselvien tilanteiden kokeminen haasteina ja jäsenten mielipiteiden tuntemus. Ryhmän kiinteydellä on myönteisiä vaikutuksia sen jäsenille ja ryhmän sekä jäsenten toiminnalle. Se edesauttaa hyvän ilmapiirin, viihtymisen, tunteiden ilmaisemisen, toisista välittämisen, arvostamisen ja kunnioittamisen muodostumista ryhmässä. (Aho & Laine 2004, 203–205)

4.3 Raholan perhetukikeskuksen nuorisoikäisten kuntoutus

Raholan perhetukikeskus on Tampereen kaupungin lastensuojelun erityispalvelujen alainen sijaishuoltoa tarjoava yksikkö. Raholaan on sijoitettu huostaanotettuja nuoria,

joilla on psykiatrasta taustaa ja kuntoutuksen tarvetta. Nuoret ovat iältään 13–17 vuotiaita. Asiakaspaikkoja Raholassa on kaikkiaan kymmenen. Henkilökunta kuuluvat johtaja, osastonhoitaja, ohjaajia ja sairaanhoitajia. Lisäksi perhetukikeskuksessa on tarjolla psykologin palveluja ja ruoka- sekä laitoshuollosta vastaavat keittäjät ja laitosapulainen.

Nuorista monella on jonkinasteista käytöshäiriötä ja se on ollut osasyynä nuoren laitossijoitukseen. Kuten Marttunen ym. (2004) artikkelissaan toteavat, ovat käytöshäiriöt nuoruudessa melko yleisiä. Pojilla ne ovat 3–5 kertaa yleisimpiä kuin tytöillä. Nuoruusiän käytöshäiriöistä osa rajoittuu nuoruuteen, mutta osa niistä on alkanut jo lapsuudessa. Vakavimmat saattavat jatkua vielä yksilön aikuisiässä. Nuorille käytöshäiriöisille on tyypillistä epäsosiaalinen käyttäytyminen, jolloin nuori rikkoo sosiaalisia normeja ja odotuksia. Tyypillisiä piirteitä ovat myös uhitteleva, aggressiivinen ja väkivaltainen käyttäytyminen, raivokohtaukset, tottelemattomuus sekä ilkivalta.

Käytöshäiriöt ovat usein pitkäkestoisia ja vaikeasti hoidettavia. Varsinkin hoitamattomina ne ennustavat aikuisuudessa epäsosiaalisuutta ja muita mielenterveyden häiriöitä. Pitkäkestoinen laitoshoido suosittelaa annettavaksi lastensuojelun laitoksissa liitettyä nuorisopsykiatrisella avohoidolla. Käytöshäiriöt tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain ja niihin tulisi puuttua, näin hoito on tuloksellisempaa. Hoito on pitkäjänteistä ja kiinteää moniammatillista yhteistyötä lastensuojelun, koulutoimen, nuorisopsykiatrian ja usein myös päihdehuollon ammattilaisten kesken. (Marttunen, Kataja, Henttonen, Hokkanen, Tuominen, Ebeling 2004)

Erityispiirteenä nuorten psyykkisissä pulmissa aikuisiin nähden on, että nuori ei ole useinkaan ehtinyt hankkia sellaisia arkielämän taitoja, joita aikuisilla jo on. Lisäksi nuoruusiän psyykkisen kehityksen eteneminen vaikeutuu psyykkisen sairauden vuoksi huomattavasti ja esimerkiksi siirtyminen opiskelemaan ja myöhemmin työelämään vaikeutuu. Niinpä psyykkisesti oireilevat nuoret tarvitsevat kuntouttavaa erityistukea sekä sairaudesta toipumiseen ja oireiden hallintaan että arkielämän taitojen opetteluun ja ikätasaisen kehityksen tukemiseen. (Haarasilta 2003).

Järvikoski & Härkäpää (2003) määrittelevät kuntoutuksen suunnitelmallisena toimintana, jonka tavoitteena on auttaa kuntoutujaa toteuttamaan omia

elämäntavoitteitaan ja pitämään yllä elämäntilannetta silloin, kun hänen mahdollisuutensa sosiaaliseen selviytymiseen ovat uhattuna. Tässä määritelmässä korostetaan kuntoutujan ja kuntouttajan yhteisesti laatimaa suunnitelmaa ja jatkuvaa arviointia. Määritelmässä kuntoutuja nähdään tavoitteellisena ja omia tavoitteitaan toteuttavana toimijana.

4.4 Raholan sosiaalisten taitojen ART-ryhmä

Sosiaalisia taitoja harjoitteleva ryhmä kokoontui loppuvuodesta 2010 Raholan perhetukikeskuksessa kymmenen kertaa. Ryhmää vetivät kaksi ART-ohjaajaa, jotka ovat saaneet koulutuksen menetelmän käyttöön. Ryhmään osallistui kolme nuorta iältään 13–16-vuotiaita. Ryhmään valittiin nuoret, joille arvioitiin olevan hyötyä sosiaalisten taitojen harjoittelusta. Kokoontumiskerrat olivat aina maanantaisin samaan aikaan klo 16 ja ne olivat kestoaltaan 45 minuuttia. Ryhmä kokoontui alakerran salissa ja ryhmäläisille oli tarjolla keksejä ja mehua. Osaston henkilökunnasta osallistui jokaiseen kokoontumiskertaan yksi työntekijä.

4.4.1 Ryhmän säännöt

Ensimmäisellä kerralla nuorille kerrottiin, mistä ART:ssa on kyse. Ryhmälle laadittiin yhdessä säännöt, joita kaikki sitoutuivat noudattamaan. Nämä säännöt olivat seuraavat:

1. Kuuntelen ja kunnioitan toisten mielipiteitä.
2. En keskeytä muita.
3. Osallistun aina ryhmätapaamisiin.
4. Teen kotitehtävät.
5. En kiusaa muita.
6. En kerro toisten juttuja ryhmän ulkopuolella.
7. Jätän kännykän ja musiikkisoittimeni huoneeseen.

Jokainen nuori sai ART-kansion, joihin hän laittoi kunkin kerran harjoiteltavan taidon ohjeet ja tarralapun. Tarralappuun nuori keräsi seuraavan viikon aikana tarroja, joita hän sai harjoiteltuaan tietoisesti tai spontaanisti viikon teemana olevaa sosiaalista taitoa

kotitehtävänä. Ensimmäisellä kerralla jokainen nuori sai ehdottaa, mikä palkinto seuraa siitä, kun ryhmä on saanut kokoon 50 tarraa. Tarroja sai kotitehtävien lisäksi myös ryhmään osallistumisesta. Nuoret ehdottivat elokuvaan menoa, mönkijäajelua, motocrossia, laskettelua, curlingia, menoa ravintolaan syömään, teatteriin menoa ja helikopterilentoa.

4.4.2 Harjoiteltavat taidot

Nuorille kerrottiin myös, mitä sosiaalisia taitoja ryhmässä tullaan kokoontumiskerroilla harjoittelemaan. Harjoiteltavat taidot olivat:

1. Esittäytyminen
2. Kuunteleminen
3. Kysyminen
4. Mukaan meneminen
5. Ohjeiden noudattaminen
6. Kiittäminen
7. Tunteiden ilmaiseminen
8. Anteeksi pyytäminen
9. Keskusteleminen
10. Toisen suuttumuksen sietäminen

Ensimmäisellä kerralla harjoiteltiin esittäytymistä. Taito määriteltiin ensin keskustelemalla siitä lyhyesti nuorten kanssa. Ryhmän ohjaajat mallinsivat taidon eli esittivät tilanteen, jossa on tarve esittäytyä vieraille ihmiselle. Seuraavaksi nuoria pyydettiin kutakin vuorollaan kertomaan missä, milloin ja kenen kanssa esittäytymisen taito on hyvä osata. Esittäytymisen kaava kerrattiin, jonka jälkeen jokainen harjoitteli vuorollaan esittäytymistä parinsa kanssa siinä kuvitteellisessa tilanteessa, jonka hän oli aiemmin kertonut. Tarvittaessa nuorta ohjattiin esittäytymisessä. Hänelle annettiin palautetta harjoituksen jälkeen ja ohjattiin kokeilemaan esittäytymistä kotitehtävän muodossa arkielämän tilanteissa. Sosiaalisten taitojen harjoittelumenetelmä toisti jokaisen taidon kohdalla edellä kerrotua kaavaa.

Kotitehtäväksi saadusta taidosta nuori sai muistutuslapun, johon oli kirjoitettu taito ja ohjeistus, miten taitoa harjoitellaan. Tämän lapun taakse nuori keräsi myös harjoituksistaan saamansa tarrat. Esittäytymisen taidon muistutuslappu oli seuraava:

Taito: Esittäytyminen

1. Valitse sopiva aika ja paikka itsesi esittelemiseen.
2. Tervehdi vierasta henkilöä ja kerro hänelle nimesi. Kätele, jos se on sopivaa.
3. Jos et tiedä vieraan henkilön nimeä, kysy sitä.
4. Sano vieraille henkilölle jotain, joka voisi helpottaa keskustelun aloittamista.
Kerro jotain itsestäsi. Mainitse jotain teille yhteistä.

Ryhmän kokoontumiset seurasivat joka kerta samaa kaavaa vaihe vaiheelta. Aluksi kerrattiin edellisen kerran taito ja laskettiin kotitehtävästä saadut tarrat. Seuraavaksi esiteltiin päivän aihe, josta ohjaajat mallinsivat esimerkin. Nuoret harjoittelivat taitoa, saivat siitä palautetta ja kertoivat harjoituksesta tuntemuksiaan. Päivän aihe kerrattiin ja siitä annettiin kotitehtävä.

Ryhmään osallistuneet nuoret äänestivät viimeisellä kokoontumiskerralla, minkä ehdotetuista palkinnoista he haluavat. Tarroja oli tullut kaikille kiitettävästi ja tavoite 50:stä tarrasta oli saavutettu. Ehdotus ravintolaan menosta sai eniten ääniä ja palkintoillallisen paikaksi nuoret valitsivat pizzerian Tampereen keskustassa. Pizzailallista nuoret ja ryhmän ohjaajat nauttivat viikon kuluttua viimeisestä ryhmäkerrasta.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Nuoruus ja osallisuus sosiaalisiin suhteisiin

Ihminen ei luonnostaan ota toisia huomioon eikä kunnioita heidän oikeuksiaan. Luonnossa kasvaneet ihmisyksilöt valvovat ja puolustavat oikeuksiaan aggressiivisesti. Yhteisöllisyys ja toisten huomioiminen ja kaikkalainen kunnioitus on kasvatettava ihmiseen. Tämä kasvatustehtävä on vaativa ja pitkälinen prosessi. Ihmiset ovat yksilöitä, joiden oppimista biologia ja geenit ohjaavat hyvinkin eri suuntiin. (Keltinkangas–Järvinen 2010, 75–77)

Nuoruuteen kuuluu kokemus osallisuudesta turvalliseen yhteisöön sekä sosiaalisiin suhteisiin. Nuori tarvitsee kasvunsa ja kehityksensä tueksi tasa-arvoisia ja turvallisia ihmissuhteita, joissa hän kokee tulevaisuutta hyväksytyksi ja pidetyksi. Yhteisöjen kautta ja niiden avulla nuori rakentaa minäkäsitystään ja ne toimivat myös minuuden peilauspintana. Ympäristö vaikuttaa nuoreen ja nuori muokkaa ympäristöään. Kontaktit lähiyhteisön kanssa vaikuttavat siihen, miten muut suhtautuvat nuoreen ja vastaavasti nuori etsii itselleen vaikutteita tovereiden ja vapaa-ajan vieton kautta. Parhaimmillaan tapauksissa yhteisöt mahdollistavat oman erityisvaikeuden avoimen käsittelyn. (Aro, Siiskonen & Ahonen 2007, 316–317; Pulkkinen 1996, 37.)

Tutkimusten mukaan murrosikä on voimakasta persoonallisuuden kehittymisen ja muutosten aikaa. Kehitystä on verrattu aivomyrskynä. Aivoissa tapahtuvien muutosten johdosta aikaisemmat synaptiset yhteydet saattavat katketa ja uusia voi syntyä. Murrosiän kokemukset saattavat muuttaa ihmisen koko persoonan. Toisaalta murrosikä tarjoaa hänelle uuden mahdollisuuden korjata lapsuuden virheitä. (Keltinkangas–Järvinen 2010, 164)

5.2 ART-ryhmään osallistuneiden nuorten käyttäytyminen ryhmän jälkeen

Nuoruus on toisaalta sekä yksilöitymis- että eriytymisprosessi, mutta myös yhteiskuntaan ja sosiaaliseen ympäristöön liittyvä prosessi. Tähän nuoruusiän kehitykseen liittyy myös erilaisten valmiuksien ja taitojen opettelu. Nämä tavoiteltavat

valmiudet voidaan katsoa kuuluviksi juuri elämänhallinnan taitoihin, joiden saavuttamista voidaan kasvatuksellisin ja normaalin kehityksen häiriintyessä kuntoutuksellisin keinoin tukea.

Tutkimukseeni osallistuneiden kahden nuoren käyttäytymisessä on nähtävissä positiivista kehitystä heidän vastaustensa perusteella. Molemmat heistä osallistuivat sosiaalisten taitojen ART-ryhmään. He saivat positiivista palautetta käytöksestään ja sosiaalisista taidoistaan. Toinen nuorista kertoi olleensa rauhallisesti ja saaneensa siitä kehuja. Toinen vastaajista kertoi sosiaalisten taitojen olevan hänen vahvuutensa ja osaavansa niistä myönteisimmät. Hän arveli saavansa mahdollisia moitteita kielteisyydestään.

”Kaikki oli tuttua, mutta anteeksi pyytämisen jäi erityisesti mieleeni”

”Ei:n sanominen. Se oli haastavaa”

Erityisesti nuorten mieleen oli jäänyt anteeksi pyytämisen ja ei–sanan sanomisen harjoittelut. Nämä molemmat ovat edistyneempiä sosiaalisia taitoja. Palkitsemista eli paljon tarroja toinen nuori oli saanut kiittämisestä. Tutkimukseen vastanneiden kahden nuoren oppiminen on siirtynyt pohdiskelevasta havainnoinnista käsitteellistämiseen ja joidenkin taitojen kohdalla aktiiviseen toimintaa.

Osaston työntekijöiden vastausten perusteella on sosiaalisten taitojen harjoittelu näkynyt arjen tilanteissa joidenkin nuorten kohdalla muuttuneena käytöksenä. Kaikkien nuorten käytökseen harjoittelulla ei ole nähty olevan vaikutusta. Tutkimuskysymykseeni hain vastausta työntekijöille osoitetusta kyselylomakkeen kysymyksistä 2 ja 3 (liite 2). Olen koonnut tulokset teoreettisen viitekehitykseni Kolbin kehän oppimisen eri vaiheiden mukaan.

Vastauksista ilmeni, että joidenkin nuorten kohdalla oppiminen on vasta tiedostamattomalla tasolla. Nuorten käytöksessä tai vuorovaikutuksessa sosiaalisissa tilanteissa ei ole ollut muutoksia. Kaikkiin harjoittelulla ei ole ollut vaikutusta. Vastaaja ei tiedä johtuvatko muutokset käyttäytymisessä ART:sta. Hyöty ryhmään osallistumisesta ei näy suurimmalla osalla. Vastaaja ei osaa sanoa, näkyykö hyötyä.

Nuorten pohdiskelevaa havainnointia kuvaavat vastaukset, joissa kerrotaan nuorten saaneen ryhmään osallistumisen myötä rohkeutta ja uskallusta uusissa tilanteissa.

Nuoret ovat harjoitelleet viikon teemana ollutta sosiaalista taitoa ja pyytäneet palkkiota suoritetusta tehtävästä. Nuoret ovat saaneet osallistumisestaan ryhmään myönteisiä ja positiivisia kokemuksia palkintojen (tarrat ja ravintolareissu) muodossa.

Käsittelistämävaiheessa olevia nuoria kuvaavat työntekijöiden vastaukset: Nuoren käytöksessä on huomattavissa muutosta arjen tilanteissa. Nuoren itseluottamus ja pitkäjänteisyys ovat lisääntyneet. Nuori kykenee tarkastelemaan omaa toimintaansa ja ottamaan muut huomioon. Nuoren kyky sanoittaa tilanteita ja tunnetilojaan on kehittynyt harjoitusten avulla. Nuori on avoimempi ja ilmaisee tarpeitaan entistä paremmin. Ryhmään kuulumisen ja siinä toimimisen ovat nuorelle merkityksellisiä.

Aktiivisen toiminnan vaiheessa nuori etsii ratkaisuja ja sopivia vaikuttamiskeinoja. Hän uskaltaa ottaa myös riskejä. Vastauksista kävi ilmi, että nuori ilmaisi rohkeammin oman mielipiteensä, vaikka se olisi ollut muiden mielipiteestä eriävä. Hänen vihan- ja negatiivisten tunteiden hallintansa oli lisääntynyt ja aggressiivisuutensa vähentynyt. Nuori kuunteli ja puhui hermostumatta. Hän kykeni käymään tapahtumia ja tilanteita aiempaa paremmin läpi ja kuvaamaan omaa toimintaansa myös ongelmatilanteissa. Ohjaaja oli oppinut ymmärtämään nuoren käyttäytymistä. Arjen toiminnot esimerkkinä viikkosiivous helpottuivat. Nuoren sosiaaliset taidot olivat kehittyneet ja hänen käyttäytymisensä oli näin ollen muuttunut sosiaalisissa tilanteissa.

Tutkimukseeni osallistuneet nuoret täyttivät sosiaalisten taitojen itsearviointilomakkeen (liite 3). Tehdessään itsearviointia nuori voi havaita oman tasonsa taidoissa ja yleisen odotusarvon sosiaaliseen käyttäytymiseen. Itsearvioinnin avulla nuori sai realistisemmän kuvan sosiaalisista taidoistaan. Pisteytin nuorten arvioinnit Kauppilan (2005) tekemän ohjeen mukaan. Pisteiden perusteella nuoret arvioivat omat sosiaaliset taitonsa keskimääräisen hyväksi ja keskinkertaista heikommiksi.

Nuorten sosiaalisia taitoja arvioivat myös heidän omaohjaajansa arviointilomakkeella (liite 4). Sosiaaliset taidot kehittyvät eri tahdissa, joten mitään ikään liittyviä ohjeita ei voi antaa. Käytin Kauppilan (2005) laatimaa asteikkoa taitojen arvioinnissa. Omaohjaajat arvioivat nuorten sosiaaliset taidot hyväksi.

5.3 Kokemukset ART-ryhmästä nuorten ja työntekijöiden keskuudessa

Toiseen tutkimuskysymykseeni hain vastausta nuorten kyselylomakkeen (liite 1) kysymyksistä: 1. Mitä tiesit ARTista ennen ryhmän aloittamista? 2. Mitä ajattelit, että ryhmässä tehdään? 3. Miten ryhmän toiminta vastasi odotuksiasi? 7. Mitä mieltä olet ryhmästä? Nuoret kertoivat tienneensä etukäteen ART-ryhmässä käsiteltävistä aiheista, tehtävistä ja harjoituksista. Toinen heistä kertoi olleensa innoissaan pääsytään ryhmään eikä hänellä ollut ennakoajatuksia ryhmästä. Nuoret kertoivat ryhmän toiminnan olleen mukavaa, rentoa ja heidän odotuksiaan vastaavaa. He olivat pitäneet ryhmästä eikä siellä ollut syntynyt paineita.

Nuorten vastaukset kertovat heidän olleen motivoituneita ryhmään osallistumisesta ja he ovat kokeneet ryhmän toiminnan myönteisenä. Motivoituneisuus ja myönteinen kokemus edesauttoivat näiden nuorten oppimista ja ryhmässä käsiteltävien taitojen sisäistämistä. Heidän oppimisensa on lähtenyt oppimisen kehällä eteenpäin. Tiedostamattomasta on muodostunut käsitteitä ja toimintaa.

Työntekijöiden kyselylomakkeen (liite 2) kysymyksistä 1 ja 4 sain lisää toiseen tutkimuskysymykseeni vastauksia. 1. Miten nuori on ottanut ryhmän puheeksi ja mistä asioista puhuitte? 4. Mitä tietoa sait ryhmästä ja oliko se mielestäsi riittävää? Työntekijät kertoivat joidenkin nuorten kommentoineen ryhmästä vain kysyttäessä heiltä siitä. Jotkut nuoret eivät olleet juuri puhuneet ryhmästä. Yksi nuorista oli ilmaissut haluttomuutensa osallistua ryhmän toimintaan. Näiden nuorten oppiminen oli tiedostamattoman kokemuksen tasolla.

Nuoret olivat puhuneet työntekijöille ryhmän toiminnasta, viikon teemasta ja ART-korteista. He harjoittelivat viikon teemoja ja pyysivät palkintoa (tarraa) harjoittelemastaan sosiaalisesta taidosta. Nuoret olivat saaneet apua ja ohjausta työntekijältä viikkotehtävän suorittamisessa. Nämä nuoret olivat edenneet jo pohdiskelevan havainnoin tasolle alkaessaan puhua ryhmän toiminnasta.

Työntekijät kertoivat saaneensa perustietoa ART-menetelmästä ennen ryhmän alkua pidetystä tietoiskusta. Viikon harjoiteltava sosiaalinen taito oli näkyvillä kanslian seinällä. ART-ryhmässä mukanaolo lisäsi ja syvensi tietoa menetelmästä ja viikkoteemasta. Lisää tietoa työntekijät kaipasivat ryhmätoiminnasta, nuoren

kehityksestä ryhmätoiminnan aikana, ryhmän kulusta, harjoiteltavasta taidosta ja yleistietoa ART–menetelmästä.

Riittävästi tietoa saaneet työntekijät olivat tutustuneet menetelmästä kertovaan kirjaan ja ryhmän ohjaajat olivat kertoneet siitä heille. Yksilöllisiin ART–istuntoihin osallistuminen oli tuonut lisää tietoa menetelmästä. Kaikki vastaajat eivät olleet ottaneet kantaa saamansa tiedon riittävyyteen.

5.4 Kehitysehdotuksia Raholan ART–ryhmän toimintaan

Vastaajat kokivat nuorten sosiaalisten, vuorovaikutus– sekä ryhmässä toimimisen taitojen harjoittamisen, opettelemisen ja niissä kehittymisen tärkeiksi. He toivoivat ryhmässä tehtyjen harjoitteiden tulevan osaksi osaston arkea ja näin niistä saatavan hyötyä nuoren kuntoutuksessa. Toivottiin selkeää toimintaryhmää tietylle viikonpäivälle. Nuorten kerrottiin odottavan jo innokkaasti uutta vuoden alussa alkavaa ryhmää. Vastaajat näkivät nuorten saaneen mahdollisuuden erilaisten ajattelutapojen näkemiseen. Nuoret rohkaistuivat kertomaan oman mielipiteensä ja näkemyksensä. He oppivat kärsivällisyyttä ja tiedostamaan tunnetilojaan.

Vastauksista nousi esille, kuinka tärkeää nuoren oma motivaatio olisi toimintaryhmään osallistumiseen. Motivaation myötä nuoren halu oppia ja muuttaa omia käytöstapojaan kasvaa. Vastauksissa todettiin myös, että osalle nuorista toimintaryhmä toimii ja osalle siitä ei ole vastaavaa hyötyä. Eräs vastaaja totesi olevan vaikeaa kuvata sen hetkisen kokemuksen myötä konkreettista hyötyä toimintaryhmästä.

ART:n harjoitukset toivottiin osaksi osaston arkea ja omaohjaajatyöskentelyä. Menetelmästä kaivattiin lisää tietoa ja koulutusta. Nuoria toivottiin motivoitavan ja infottavan menetelmästä, jotta he tietävät mihin ryhmätoiminnalla pyritään. Näin heidän on mahdollista ymmärtää ja sisäistää menetelmän idea ja saada siitä itselleen jotain hyötyä. Ryhmätoiminnan ei koettu sopivan kaikille nuorille. Yksilöllisesti toteutettuja ART–harjoituksia toivottiin vaihtoehdoksi mikäli nuori ei sovellu tai sopeudu ryhmään. Pienryhmä ja sen pysyvyys koettiin hyväksi toimintamuodoksi. Menetelmää kannatettiin jatkettavaksi ja kehitettäväksi ja odoteltiin uuden ryhmän alkua.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimustehtäväni oli selvittää miten sosiaalisten taitojen harjoittelu on näkynyt ART-ryhmään osallistuneiden nuorten käyttäytymisessä, miten nuoret ja työntekijät ovat kokeneet ART-ryhmän ja mitä kehittämisehdotuksia heillä on. Tutkimustulosten perusteella ART on toimiva menetelmä sosiaalisten taitojen harjoittelussa nuorten kuntoutuksessa. Edellytyksenä on, että nuoret ovat motivoituneita ryhmätyöskentelyyn ja heillä on tietoa menetelmästä ja sen tavoitteista.

Nuorten sosiaaliset taidot ovat kehittyneet arjen tilanteissa ja he tulevat paremmin toimeen toisten kanssa. He uskaltavat kertoa mielipiteensä, hallitsevat tunteitaan. Luottavat itseensä ja heidän pitkäjänteisyytensä on kasvanut. Nuoret kokivat sosiaalisten taitojen harjoittelun ryhmässä mukavaksi ja rennoksi. Työntekijät kokivat nuorten olleen innokkaita ryhmästä ja nuorten saaneen positiivisia kokemuksia ryhmässä. Ryhmämuotoisen ART:n rinnalle esitettiin yksilöllisiä ART-istuntoja nuorille, jotka eivät kykene keskittymään ryhmässä. Harjoituksia ehdotettiin osaksi arjen tilanteita ja omaohjaajatyöskentelyä. Työntekijät toivoivat lisää tietoa ja koulutusta menetelmästä.

Tuloksista nousi esille, etteivät kaikki ryhmään osallistuneet nuoret olleet puhuneet ryhmästä mitään ja joku nuorista oli esittänyt haluttomuutensa osallistumiseen. Tuloksista ilmeni, etteivät kaikki työntekijät olleet nähneet vielä mitään konkreettista hyötyä menetelmästä, eikä nuorten käytös ollut muuttunut sosiaalisissa tilanteissa. Nämä tulokset vahvistavat, että menetelmästä tarvitaan lisää tietoa ja koulutusta niin nuorille kuin myös työntekijöille.

Teoreettisena viitekehyksenä tässä opinnäytetyössäni käytin kokemuksellisen oppimisen teoriaa Kolbin kehää, jonka avulla kuvasin tutkimustuloksiani. Tulokset kertoivat niin nuorten kuin työntekijöiden olevan eri vaiheissa oppimisen kehällä. Joku tutkimukseen osallistuneista on vielä tiedostamattomassa vaiheessa. Hänellä ei ole menetelmästä käsitystä, eikä hän halua osallistua ryhmään. Jotain on liikahtanut, sillä hänellä on asiaan joku mielipide ja kokemus siitä. Hän pohdiskelee todennäköisesti kannattaako osallistua vai ei. Pohdiskelevassa vaiheessa oli jo useampi vastaaja ja moni oli siirtynyt jo aktiiviseen toimintaan. Teoreettisia käsitteitäkin oli muutama vastaaja käynyt läpi sopivaksi katsomansa teorian avulla. Oppimisen jatkuvasta kehästä kertoivat

toiveet saada lisää tietoa ja koulutusta aiheesta. Menetelmässä ja sen harjoitteissa on kysymys oppimisesta ja opin siirtymisestä arkeen hyväksyttävänä käyttäytymisenä. Koen teoreettisen viitekehyksen valintani onnistuneeksi, vaikka sitä oli vaikea kuvata tutkimustulosten yhteydessä.

Pyysin jokaiselta työhöni osallistuneelta työntekijältä kirjallisen luvan kyselylomakkeella keräämäni aineiston käyttämiseen työssäni. Nuorten vanhemmilta pyysin luvan käyttää nuorten vastauksia työssäni. Lupalomakkeiden saatteena kerroin opinäytetyöni tarkoituksesta. Kyselylomakkeissa ei ollut mitään tietoja kuten nimi, ikä yms., joiden perusteella vastaajat olisi voinut identifoida. Opinnäytetyöhöni liittyviin kyselylomakkeisiin vastaaminen oli jokaiselle vapaaehtoista. Kyselylomakkeiden kysymykset olivat yleisluonteisia. Niissä en kysynyt mitään liian henkilökohtaista, arkaluontoista tai sellaista, minkä perusteella vastaajan identiteetti olisi selvinnyt. Työskentelen Raholan perhetukikeskuksessa ja tämä asetti myös eettiset periaatteeni koetukselle. Pyrin sulkemaan itseni tutkijan rooliin ja tarkastelemaan vastauksia ulkopuolisena. Omat toiveeni ja ennako-odotukseni eivät saaneet vaikuttaa tutkimuksen lopputuloksiin. Onnistuin tässä oman näkemykseni mukaan.

Opinnäytetyöni aiheesta oli vähän tutkimuksia ja kirjallista materiaalia. Kirjallista teoriaa ja lähteitä työhöni etsin kirjoista ja verkkomateriaaleista. Alkuvaiheessa olin jo lannistua, sillä materiaalia ei näyttänyt löytyvän. Jatkoin sinnikkäästi etsimistä ja rajaamista taustalla intoni ja haluni tutkia ART-menetelmää ja sen mahdollisuuksia. Arvokasta materiaalia opinnäytetyöhöni sain kyselylomakkeiden avulla Raholan perhetukikeskuksen nuorilta ja työntekijöiltä. Nuoret vastasivat lyhyesti ja vähäsanaisesti kyselylomakkeen kysymyksiin. Todennäköisesti olisin saanut käyttöni laajemman ja monimerkityksisemmän tutkimusaineiston haastattelemalla ryhmään osallistuneita nuoria.

ART-menetelmää on tutkittu vähän Suomessa, vaikka menetelmä on käytössä muutamassa nuorten psykiatrisessa hoito- ja vapaa-ajan yksiköissä. Tämän opinnäytetyön pohjalta nousi monta kysymystä ja tutkimusaihetta, joten lisätutkimukselle on tarvetta. Opinnäytetyöni on tehty vaiheessa, jolloin ART-menetelmä on ollut vajaan vuoden käytössä osana nuorten kuntoutusta. Tästä johtuen siitä kertyneet kokemukset ovat vähäisiä. Nuorten sosiaalisissa taidoissa tapahtunut muutos ja kehitys ovat vasta alussa. Käyttäytymisen muutos positiiviseen suuntaan on

siten vähäistä eikä se juuri näy arjen tilanteissa. Tämä opinnäytetyö tutki sosiaalisten taitojen harjoittamista. Menetelmän tunnetaitoryhmä on alkanut tämän vuoden alussa. Tunnetaitojen tutkiminen omana osa-alueenaan on yksi lisätutkimusaihe. Vuoden kahden kuluttua opinnäytetyöni aiheesta tehtävä tutkimus toisi jo toisenlaiset tutkimustulokset ja kertoisi tarkemmin menetelmän mahdollisuuksista. Tutkimukseen voisi liittää myös kyselyn nuorten vanhemmille. Näin tutkimukseen tulisi myös vanhempien näkökulma siitä, onko nuoren käytös muuttunut kotilomien aikana. Nuorten ja työntekijöiden keskuudessa on myönteistä kiinnostusta ja innostusta menetelmää kohtaan, joten se on otettu hyvin vastaan ja osaksi kuntoutusta ja arkista aherrusta.

LÄHTEET

- Aho S., Laine K. 2004. Minä ja muut – Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.
- Aro, T., Siiskonen, T. & Ahonen, T. 2007. Matkalla itsenäiseen aikuisuuteen. Teoksessa T. Aro, T. Siiskonen & T. Ahonen (toim.) Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. Jyväskylä: PS–Kustannus.
- Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuorten turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Luettu 2.3.2011. <http://acta.uta.fi/teos.php>.
- Fenomenologinen analyysi. 2011. Jyväskylän yliopiston verkkosivut. Luettu 12.2.2011. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/fenomenologinen-analyysi>.
- Goldstein A. P., Glick B., Gibbs J.C. 2008. Aggression Replacement Training – ART – Ryhmäharjoitusmenetelmä aggressiivisesti käyttäytyville nuorille. Suomen ART ry. Helsinki: Nord Print.
- Haarasilta, L. 2003. Nuorisopsykiatrisen kuntoutus – mitä se on? Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin vuosikatsaus.
- Juujärvi S., Myyry L., Pessa K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2003. Kuntoutuksen käsitteet ja kuntoutustarve – kuntoutujan, ammattihenkilön ja yhteiskunnan näkökulmat. Teoksessa Kallanranta, T., Rissanen, P., Vilkkumaa, I. (toim.) 2003. Kuntoutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Keltinkangas –Järvinen L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Keski-Luopa, L. 2007. Työnohjaus vai superviisaus: Työnohjausprosessin filosofisten ja kehityspsykologisten perusteiden tarkastelua. Oulu: Metanoia instituutti.
- Kokko, K., Pulkkinen, L. 2001. Lapsesta aikuiseksi – miten ehkäistä työelämästä syrjäytymistä? Luettu 1.3.2010. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/015/kp.htm>.
- Liimakka, S. 2011. Tulkitseva fenomenologinen analyysi. Luettu 2.3.2011. http://www.valt.helsinki.fi/staff/eseppine/kvalisyventavat_2011kevat/IPA%20syv%202011.pdf.
- Marttunen, M., Kataja, H., Henttonen, A., Hokkanen, T., Tuominen, T. ja Ebeling, H. 2004. Hyötyykö käytöshäiriöinen nuori nuorisopsykiatrisesta osastohoidosta? *Duodecim* 2004;120:43–9.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.

Pulkkinen, L. 1996. Sosiaalinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.) Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena, 29–44.

Suomen ART. 2010. Luettu 20.11.2010. http://www.suomenart.com/?page_id=8:

Törrönen, M & Vornanen, R. 2002. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 2/2002.

LIITTEET

Liite 1

ART- kyselylomake nuorille

1. Mitä tiesit ARTista ennen ryhmän aloittamista?

2. Mitä ajattelit, että ryhmässä tehdään?

3. Miten ryhmän toiminta vastasi odotuksiasi?

4. Minkä taidon harjoittelu on erityisesti jäänyt mieleesi?

5. Mistä harjoituksesta pidit eniten?

6. Oletko saanut palautetta (kehuja, moitteita) käytöksestäsi?

7. Mitä mieltä olet ryhmästä?

8. Ajatuksiasi ja ideoitasi ryhmän toiminnasta:

Kiitos!

1. Miten nuori on ottanut ryhmän puheeksi ja mistä asioista puhuitte?

2. Kuvaa tilanteita, joissa nuoren käyttäytyminen ja vuorovaikutus sosiaalisissa tilanteissa on muuttunut.

3. Kerro, miten nuori on hyötynyt ryhmään osallistumisesta.

4. Mitä tietoa sait ryhmästä ja oliko se mielestäsi riittävää?

5. Kerro, mitä hyötyä vastaavanlaisesta toimintaryhmästä olisi jatkossa?

6. Ajatuksiasi ja ideoitasi:

Kiitos vastauksistasi!

Sosiaalisten taitojen itsearvointimittari

Liite 3/1

Kauppila,R.2005

Sosiaalinen taito	ei koskaan	joskus	usein
Suhde muihin nuoriin:			
1. Onnistun luomaan hyviä kaverei- ja ystävyys-suhteita	1	2	3
2. Minulla on hauskaa muiden nuorten kanssa	1	2	3
3. Autan kavereita tarvittaessa	1	2	3
4. Nauran kaverein erehdyksille tai pikku onnettomuuksille	1	2	3
5. Minun on vaikea hyväksyä täysin toisten onnistumista	1	2	3
6. Suutun muiden nuorten jutuista ja arvosteluista	1	2	3
7. Keskustelut muiden nuorten kanssa tahtovat pitkittyä	1	2	3
8. En välitä jutella muiden nuorten kanssa	1	2	3
Yhteistyö muiden nuorten kanssa:			
9. Toimin mieluummin yksin kuin yhdessä	1	2	3
10. Minusta on hauska toimia ryhmässä	1	2	3
11. Vertaisteni kanssa on kiva työskennellä	1	2	3
12. En mielelläni osallistu toisten kanssa yhteisiin rentoihin	1	2	3
13. Minusta on kivaa pelata ja leikkiä toisten kanssa	1	2	3
14. En jaksa auttaa kavereita koulutehtävissä	1	2	3
15. Toimin aktiivisesti toisten nuorten kanssa	1	2	3
16. En jaksa kuunnella toisten selityksiä	1	2	3
Yhteistyö ohjaajien/työntekijöiden kanssa:			
17. Jaksan kuunnella ohjaajien neuvoja ja ohjeita	1	2	3
18. Olen kohtelias työntekijöitä kohtaan	1	2	3
19. Katson työntekijää silmiin, kun puhun hänelle	1	2	3
20. En halua aina keskittyä ohjattuihin tilanteisiin	1	2	3
21. Vastaan työntekijöiden kysymyksiin asiallisesti	1	2	3
22. Työntekijöiden palaute suututtaa minua	1	2	3
23. En jaksa olla ystävällinen työntekijöille	1	2	3
24. Käytän lyhyitä tai yhden sanan vastauksia työntekijöille	1	2	3
Muu vuorovaikutus:			
25. Kiusaan toisia	1	2	3
26. Olen kovaääninen	1	2	3
27. Teen aloitteen yhteistyöhön	1	2	3
28. Käytän rumia sanoja	1	2	3
29. Minun on vaikea vastata "ei" toisten ehdotuksiin	1	2	3
30. Pyydän apua, jos tarvitsen sitä	1	2	3
31. Olen toisia kohtaan reilu	1	2	3
32. Pyydän helposti anteeksi, jos on aihetta	1	2	3

Liite 3/2

Mittarin pisteytys: Saat kolme pistettä kustakin kysymyksestä, jos olet ympyröinyt kolmosen kysymyksistä 1, 2, 3, 7, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 25, 28, 29, ja 30. Edellä mainittujen kysymysten kakkosen valitsemisesta saat kaksi pistettä. Jos olet ympyröinyt numeron yksi, saat kustakin nolla pistettä.

Jos olet ympyröinyt puolestaan ykkösen kysymyksistä 4, 5, 6, 8, 9, 12, 14, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, saat kolme pistettä ja vastaavasti jos valitsit näistä kolmos- tai kakkosvaihtoehdon, saat niistä nolla pistettä.

Laske pisteet yhteen. Maksimipistemäärä on 90 pistettä. Erittäin hyvä tulos on 70-90 pistettä. Keskimääräisen hyvä tulos on 50-69 pistettä. Keskinäkertaista heikompi tulos on 35-49. Heikkoa tulosta osoittaa 0-34 pistettä.

Sosiaalisten taitojen arviointilomake

Liite 4

Sosiaalinen taito

Nuori:	ei koskaan	joskus	usein
1.Toimii hyvin yhteistyössä toisten nuorten kanssa	1	2	3
2. Osallistuu asiallisesti osaston toimintoihin	1	2	3
3. Suorittaa tarvittavat tehtävät loppuun ilman pulmia	1	2	3
4. Tarjoaa apuaan toisille nuorille tarvittaessa	1	2	3
5. Osallistuu aktiivisesti ryhmätuokioihin ja - keskusteluun	1	2	3
6. Ymmärtää toisten ongelmia ja tarpeita	1	2	3
7. Kuuntelee ja toteuttaa työntekijöiden ohjeita	1	2	3
8. Kehottaa muita nuoria osallistumaan ryhmätuokioihin	1	2	3
9. Pyytää asiallisesti lisätietoja työntekijöiltä	1	2	3
10. Osoittaa toisille hyväksyntää	1	2	3
11. On halukas sovitteluun tarvittaessa	1	2	3
12. Noudattaa osaston yleisiä sääntöjä	1	2	3
13. Pyytää asiallisesti neuvoja, kun tarvitsee niitä	1	2	3
14. Onnistuu vuorovaikutuksessa vertaistensa kanssa	1	2	3
15. On taitava aloittamaan keskusteluja ja liittymään niihin	1	2	3
16. On herkkä ymmärtämään toisten tunnetiloja	1	2	3
17. Hallitsee vihan tuntemukset	1	2	3
18. Ilmentää positiivisia johtajan taitoja	1	2	3
19. On tarvittaessa jäämäkkä	1	2	3
20. Suhtautuu palautteeseen asiallisesti	1	2	3

Kauppila R. A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Otava.

Liite 5

SOSIAALISET TAIDOT (1-8)

- 1: Kuunteleminen
- 2: Keskustelun aloittaminen
- 3: Keskusteleminen
- 4: Kysyminen
- 5: Kiittäminen
- 6: Esittäytyminen
- 7: Muiden esitteleminen
- 8: Kohteliaisuuden sanominen

EDISTYNEEMMÄT SOSIAALISET TAIDOT (9-14)

- 9: Avun pyytäminen
- 10: Mukaan meneminen
- 11: Ohjeiden antaminen
- 12: Ohjeiden noudattaminen
- 13: Anteen pyytäminen
- 14: Muiden vakuuttaminen

TUNTEISIIN LIITTYVÄT TAIDOT (15-21)

- 15: Omien tunteiden tunnistaminen
- 16: Tunteiden ilmaiseminen
- 17: Muiden tunteiden ymmärtäminen
- 18: Toisen henkilön suuttumuksen sietäminen
- 19: Välittämisen ilmaiseminen
- 20: Pelkojen sietäminen
- 21: Itsensä palkitseminen

VAIHTOEHTOJA AGGRESSIOLLE (22-30)

- 22: Luvan kysyminen
- 23: Asioiden jakaminen
- 24: Muiden auttaminen
- 25: Neuvotteleminen
- 26: Itsehillintä
- 27: Omien oikeuksien puolustaminen
- 28: Kiusaamiseen reagoiminen
- 29: Hankaluuksien välttäminen
- 30: Riidasta erossa pysyminen

STRESSINHALLINTATAIDOT (31-42)

- 31: Valituksen tekeminen
- 32: Valitukseen vastaaminen
- 33: Reilu peli
- 34: Häpeän sietäminen
- 35: Yksin jätetyksi tulemisen sietäminen
- 36: Ystävän puolustaminen
- 37: Suostutteluun vastaaminen
- 38: Epäonnistumisen sietäminen
- 39: Ristiriitaisten viestien kanssa pärjääminen
- 40: Syytökseen vastaaminen
- 41: Valmistautuminen vaikeaan keskusteluun
- 42: Ryhmäpaineen sietäminen

SUUNNITTELUKATAIDOT (43-50)

- 43: Tekemisen suunnitteleminen
- 44: Ongelman aiheuttajan selvittäminen
- 45: Tavoitteen asettaminen
- 46: Omien kykyjen huomioon ottaminen
- 47: Tiedon kerääminen
- 48: Ongelmien asettaminen tärkeysjärjestykseen
- 49: Päätöksen tekeminen
- 50: Tehtävään keskittyminen